

De beleidsagenda en het 'wereldbeeld' dat Vlaamse media aanreiken

door Peter JANSSENS

Assistent aan de Afdeling Politologie van de Katholieke Universiteit Leuven

"De pers moet eerlijk en ruim voorlichten. Dat is haar recht en haar plicht. Dat is democratie."

Manu Ruys¹

Gezien de overvloed aan nieuws is de burger voor nieuwsvergaring en nieuwsduiding aangewezen op de media. Het is voornamelijk via de media dat hij een beeld van de maatschappij ontvangt. De media vervullen ook een agenda-setting-functie. Door een selectie te maken van onderwerpen, bepalen de media mee de agenda waarover in de maatschappij wordt gediscussieerd. "The press may not be successful in telling its readers what to think, but is stunningly successful in telling its readers what to think about".² Men kan dus stellen dat de media een belangrijke rol spelen in de beeldvorming over de maatschappij.

Gegeven deze belangrijke functies, hoeft het niet te verwonderen dat er talrijke studies zijn verschenen over het wereldbeeld dat de media hun publiek aanbieden. Telkens luidt de centrale vraagstelling: "In welke mate vertekenen de media het maatschappijbeeld via de berichtgeving?" Eén van de bekendste studies is ongetwijfeld deze van Galtung en Ruge waarin zij twaalf factoren onderzoeken die een rol spelen bij de selectie van nieuws door de media.³ Op binnenlands vlak zijn er ondermeer de studies van Boone⁴ en van Bouveroux.⁵ Voor Nederland kan b.v. worden verwezen naar Boschmann, Buckens en Rijdsijk.⁶ Een aantal recente licentiaatsverhandelingen liggen in de lijn van deze studies.⁷

(1) M. RUYS, *Waarnemer in de stroomversnelling*. Tielt, 1989, 176 blz.

(2) COHEN geciteerd in W. NOOMEN, 't Is halen en brengen. *Massacommunicatie*, 1991, 1, blz. 12.

(3) J. GALTUNG, M.H. RUGE, The structure of foreign news. *Journal of Peace Research*, 1965, 1, pp. 64-90.

(4) L. BOONE, *De sociaal-politieke betekenis van de radioberichtgeving*. Leuven, 1966, 480 blz.

(5) J. BOUVEROUX, *De selectiecriteria inzake buitenlandse nieuws van de B.R.T.-radio: Een input-output-analyse*. Leuven, 1976, 196 blz.

(6) B. BOSCHMANN, L. BUCKENS, L. RIJSDIJK, De Derde Wereld in beeld. *Massacommunicatie*, 1991, 1, pp. 37-49.

(7) P. DEJAEGHER, P. DHONDT, *Stentorstemmen en gefluister. Een kwantitatieve input-output-analyse van de buitenlandse nieuwsstroom bij het nieuwsagentschap Belga*. Leuven, 1985, 468 blz.

W. MUESEN, *Een analyse van de buitenlandse BRT- en RTBF-berichtgeving op basis van de nieuwsfactorenanalyse van Galtung en Ruge*. Leuven, 1984, 165 blz.

B. VANHEE, *Het radio- en televisienieuws op de BRT*. Leuven, 1987, 133 blz.

Naast de invalshoek van de nieuwsfactoren onderscheiden Boone en Servaes nog drie andere benaderingen van deze problematiek: onderzoeken naar de rol van de gatekeeper, een institutionele benadering en produktanalyses.⁸

Ook in dit artikel staat de vraag naar het aangeboden maatschappijbeeld centraal. Het medium dat wordt behandeld is de radio. Meer bepaald wordt het magazine "BRT-Aktueel" nader bekeken. Dit magazine kan worden beschouwd als hét duidingsmagazine bij uitstek voor wat radio in Vlaanderen betreft. Een magazine met achtergrondinformatie bij het dagelijkse nieuws lijkt uitermate geschikt voor de opzet van dit onderzoek vermits hier niet enkel feiten maar ook achtergronden aan bod komen. Men zou kunnen stellen dat "BRT-Aktueel" het wereldbeeld dat in het radionieuws wordt gebracht, verfijnt, scherper stelt.

Vermits het hier om een openbare omroep in een democratische samenleving gaat, wordt van de BRTn bovendien objectiviteit in de berichtgeving geëist.⁹ Dat een private omroep de berichtgeving ten dele zou afstemmen op zijn financiers valt enigszins te begrijpen. Van een openbare omroep niet, zoniet vervalt hij in overheidspropaganda. Deze objectiviteitseis is trouwens vastgelegd in het decreet van 27 maart 1991: "De informatieuitzendingen alsmede de mededelingen en de programma's met een algemeen informatieve inslag, alsook alle informatieve programma-onderdelen, dienen onpartijdig en waarheidsgetrouw te zijn".¹⁰ Zowel de objectiviteitseis als het feit dat "BRT-Aktueel" meer doet dan louter nieuws brengen, zouden doen vermoeden dat het gepresenteerde wereld- en maatschappijbeeld enigszins evenwichtig is, rekening houdende met de vluchtigheid van het nieuws. Dit artikel poogt een licht te werpen op deze problematiek.

Het onderzoek is gebaseerd op een analyse van de index van "BRT-Aktueel".¹¹ Via een analyse van deze index kunnen reeds een aantal antwoorden op de centrale vraag worden gegeven. Het is slechts een eerste analyse gezien de gehanteerde methode. Verder onderzoek is vereist om een gedetailleerder beeld van deze problematiek te krijgen.

I. Methodebeschrijving

De methode benadert de methode der inhoudsanalyse maar is geen inhoudsanalyse. Doordat gebruik wordt gemaakt van de index, wordt enkel met de titels gewerkt en niet met de inhoud van elke bijdrage. Dit impliceert meteen een aantal beperkingen. Meestal zijn de titels wel relevant voor de inhoud maar dat is niet altijd zo. Een titel geeft soms ook een onvolledig beeld van de verschillende categorieën die in een bijdrage behandeld worden. Een werkelijke inhoudsanalyse kan wellicht uitwijzen in welke mate deze benadering afwijkt van de feitelijke berichtgeving in "BRT-Aktueel". Hoewel het werken met titels dus ongetwijfeld beperkingen met zich meebrengt kan deze benadering een schets geven van het wereld- en maatschappijbeeld dat "BRT-Aktueel" de burgers aanbiedt.

(8) L. BOONE, J. SERVAES, De structuur van het nieuws. *Communicatie*. 1982, 1, pp. 1-8.

(9) Een interessante uiteenzetting over dit onderwerp is te vinden in: K. RIMANQUE, In een geest van strenge objectiviteit. *Communicatie*, 1989, 1, pp. 53-62.

(10) Decreet van 27 maart 1991 (*Belgisch Staatsblad* 6 juni 1991).

(11) X, *BRT-Aktueel* 1989. Gent, 1993, 183 blz.

X, *BRT-Aktueel* 1990. Gent, 1992, 200 blz.

X, *BRT-Aktueel* 1991. Gent, 1992, 255 blz.

Drie jaargangen van "BRT-Aktueel" worden beschouwd: 1989, 1990 en 1991. Per titel wordt slechts één score toegekend. Indien meerdere categorieën worden vermeld, delen zij de score. Bij twijfel over de inhoud van een bijdrage wordt deze niet in aanmerking genomen. Uiteindelijk worden 5089 bijdragen onderzocht. De spreiding over de verschillende jaargangen is als volgt:

- 1989: 1579 bijdragen
- 1990: 1652 bijdragen
- 1991: 1858 bijdragen

Het codeerschema baseert zich op vier hoofdcategorieën: binnenlandse politiek, staten, internationale organisaties en landengroepen en een restcategorie varia. In deze restcategorie komen onderwerpen aan bod die strikt genomen niet meteen een politieke relevantie hebben. B.v. het overlijden van een kunstenaar of een bijdrage over de rol van de media.

Voor de verdere codering van de categorieën binnenlandse politiek en varia wordt gesteund op het classificatieschema van de Afdeling Politologie van de K.U.-Leuven.¹² De zes subcategorieën hiervan zijn:

1. Buitenlandse politiek
2. Sociale politiek
3. Economische politiek
4. Financiële politiek
5. Binnenlandse politiek
6. Cultuurpolitiek

Een opmerking bij de eerste subcategorie. Onder buitenlandse politiek worden enkel die bijdragen gerekend waarin binnenlandse actoren zich over de buitenlandse politiek uitspreken. Bilaterale betrekkingen tussen België en andere landen of het optreden van binnenlandse actoren op de internationale scene, worden gecodeerd zoals voor staten en internationale organisaties/landengroepen: de score wordt gedeeld tussen België en het desbetreffende land, organisatie of landengroep. Elke subcategorie wordt dan nog verder verfijnd.

Mutatis mutandis wordt voor de categorie "varia" een analoog codeerschema gehanteerd: dezelfde categorieën en subcategorieën krijgen een analoge code als hun binnenlandse tegenhangers. Bepaalde subcategorieën met weinig of geen relevantie (b.v. provinciale en lokale instellingen) komen dan ook niet aan bod.

Voor landengroepen en internationale organisaties is het in principe mogelijk om de scores toe te kennen aan de constituerende landen mits gebruik van gewogen frequenties. Om twee redenen wordt hiervan afgezien. Ten eerste is het nogal een omslachtige manier van werken die bovendien bepaalde landen ten onrechte een score zou toekennen. (Niet alle UNO-lidstaten komen aan bod in een bijdrage over de UNO.) Ten tweede dienen internationale organisaties meer en meer erkend te worden als zelfstandige actoren in de internationale politiek.

Het spreekt vanzelf dat veel afhangt van het oordeel van de codeur. Gepoogd wordt een constant patroon te handhaven en dit door de gegevens tweemaal te

(12) Een volledige weergave van dit schema kan men vinden in Politiek Jaarboek 1991. *Res Publica*, 1992, 3-4, pp. 491-493.

coderen. Er wordt enkel rekening gehouden met de expliciet in de titel voorkomende categorieën. Indien er twijfel rijst over de interpretatie van een term, wordt gekozen voor een ruime interpretatie. Een voorbeeld. "Europa" kan zowel slaan op het continent in zijn geheel als op de EG. Indien uit de context niet kan worden opgemaakt tot welke categorie "Europa" behoort, wordt gekozen voor het continent.

II. Het dominerende aandeel van het buitenland in de berichtgeving en de duiding van "BRT-Aktueel"

Uit onderstaande tabel kan men afleiden dat de meeste bijdragen over buitenlandse onderwerpen gaan.

TABEL I

Frequentieverdeling geaggregeerd naar de vier hoofdcategorieën ¹³

RUBRIEK	1989	1990	1991	Totaal
Binnenland	688,00	703,50	617,50	2009,00
	43,57	42,58	33,23	39,48
Staten	640,67	691,25	910,47	2242,38
	40,57	41,84	49,00	44,06
Internat. org./ Landengroepen	171,33	184,25	235,03	590,62
	10,85	11,15	12,65	11,61
Varia	79,00	73,00	95,00	247,00
	5,00	4,42	5,11	4,85
Totaal	1579,00	1652,00	1858,00	5089,00
	100,00	100,00	100,00	100,00

Over de drie jaargangen beslaan de buitenlandse onderwerpen 55,67%. Opvallend is het verschil tussen de jaargangen 1989 en 1990 enerzijds en 1991 anderzijds. In 1989 en 1990 heeft men 51,42%, respectievelijk 52,99% buitenlandse onderwerpen; in 1991 maar liefst 61,65%. Dit is haast volledig ten nadele van de binnenlandse onderwerpen die in 1991 nog slechts 33,23% beslaan. Een effect dat misschien ten dele aan de Golfoorlog kan worden toegeschreven maar daarover geven deze cijfers geen uitsluitsel. Onderzoek van 1992 en volgende jaargangen kan uitwijzen of het hier om een éénmalig verschijnsel dan wel om een blijvende trend gaat.

Een eerste vaststelling is dus dat de burgers meer buitenlandse dan Belgische (binnenlandse) onderwerpen te horen krijgen.

III. Analyse van de binnenlandse onderwerpen

De binnenlandse onderwerpen worden dan verder geaggregeerd naar zes subcategorieën. Dit geeft volgend resultaat:

(13) Telkens wordt eerst de frequentie gegeven en meteen daaronder het corresponderende percentage.

TABEL II

Frequentieverdeling van de binnenlandse onderwerpen geaggregeerd naar zes subcategorieën ¹⁴

RUBRIEK	1989	1990	1991	Totaal
Buitenlandse politiek	30,00	43,50	48,00	121,50
	4,36	6,18	7,77	6,05
Sociale politiek	202,00	186,00	136,00	524,00
	29,36	26,44	22,02	26,08
Economische politiek	86,50	114,00	95,00	295,50
	12,57	16,20	15,38	14,71
Financiële politiek	32,00	42,50	20,00	94,50
	4,65	6,04	3,24	4,70
Binnenlandse politiek	237,50	212,50	234,00	684,00
	34,52	30,21	37,89	34,05
Cultuurpolitiek	100,00	105,00	84,50	289,50
	14,53	14,93	13,68	14,41
Totaal	688,00	703,50	617,50	2009,00
	100,00	100,00	100,00	100,00

De strikt binnenlandse politiek neemt ontegensprekelijk een prominente rol in in de Belgische binnenlandse berichtgeving: steevast een eerste plaats met een score variërend van 30,21% in 1990 tot 37,89% in 1991. De sociale politiek komt op de tweede plaats maar lijkt aan belang in te boeten: van 29,36% in 1989 naar 22,02% in 1991. Economische politiek en cultuurpolitiek hebben elk ongeveer 15% (14,71% respectievelijk 14,41%). Opvallend is de lage score van de buitenlandse politiek. Merk op dat het hier uitsluitend gaat om binnenlandse debatten over buitenlandse politiek (cf. methodebeschrijving). Is de binnenlandse discussie over het buitenlands beleid dan zo beperkt? Nochtans is het buitenland voor een land als België gezien zijn geringe omvang relatief groot. Het aandeel stijgt wel over de drie jaren beschouwd van 4,36% in 1989 naar 7,77% in 1991 maar het blijft desalniettemin een laag percentage in de berichtgeving over binnenlandse onderwerpen. Ook over financiële politiek wordt weinig bericht. Nochtans zitten hier belangrijke onderwerpen zoals de begroting, fiscaliteit, munt- en kredietpolitiek in.

De tien hoogst scorende deelthema's van binnenlandse onderwerpen kunnen een licht werpen op de vraag of er een vast patroon in de binnenlandse berichtgeving te ontdekken valt.

(14) Cf. voetnoot 1.

TABEL III

Tien hoogst scorende binnenlandse onderwerpen (alle subcategorieën) in absolute frequenties ¹⁵

RUBRIEK	1989	1990	1991	Totaal
Ordehandhaving	53,00	48,00	42,00	143,00
	1	1	2	1
Leefmilieu en ruimtelijke ordening	39,00	43,00	27,00	109,00
	3	3	7	2
Tewerkstelling	41,00	38,00	27,00	106,00
	2	4	7	3
Nationale instellingen	24,00	34,00	47,00	105,00
	8	5	1	4
Vreemdelingenprobl.	32,00	33,00	37,50	102,50
	4	6	4	5
Infrastr., vervoer en communicatie	31,00	23,00	38,00	92,00
	5	9	3	6
Onderwijs	20,00	46,00	20,00	86,00
	10	2	10	7
Sociale zekerheid	27,00	30,00	20,00	77,00
	7	7	10	8
Massacommunicatie	28,00	18,00	23,00	69,00
	6	11	8	9
Sociale programmatie	39,00	18,00	11,00	68,00
	3	11	15	10

Door de band genomen blijven de tien hoogst scorende onderwerpen vrij stabiel. De rangorde wisselt wel door de jaren heen maar op massacommunicatie en sociale programmatie na komen de zelfde categorieën telkens in de top tien voor. Voor een aantal rubrieken blijkt duidelijk de invloed van tijdelijke fenomenen.

De categorie "verkiezingen" scoort in 1989 12,00, in 1990 3,0 en in 1991 32,50. 1989 en 1991 waren telkens verkiezingsjaren: in 1989 waren er verkiezingen voor het Europees parlement en de Brusselse hoofdstedelijke raad, in 1991 parlementsverkiezingen. Dat de score voor de verkiezingen van 1989 lager ligt dan voor deze van 1991 mag niet meteen doen besluiten dat aan de Europese verkiezingen minder belang gehecht wordt. Een deel van de scores voor deze verkiezingen wordt immers onder de subcategorie "Europese Gemeenschap" bij de categorie internationale organisaties gecodeerd.

Het abortusdebat heeft een conjunctureel effect op de categorie "levensbeschouwelijke problemen": 18,00 in 1989 en 15,00 in 1990 tegenover 2,00 in 1991.

(15) Telkens wordt in de eerste rij de absolute frequentie vermeld, in de tweede rij het rangnummer.

Voorlopig kan men concluderen dat de top tien vrij constant is over de jaren heen maar dat er zich wel bepaalde conjuncturele verschuivingen kunnen voordoen in de rangschikking.

Onderaan de rangschikking staan categorieën zoals Oost-West-betrekkingen (43e plaats met één vermelding), UNO (39e plaats met vijf vermeldingen), investeringen en sparen (37e plaats met zeven vermeldingen). Dit bevestigt de vaststellingen gemaakt bij de vorige tabel: over buitenlandse en financiële politiek worden de burgers slechts karig ingelicht.

De top tien neemt 47,66% van de totale binnenlandse berichtgeving in. 75% van de binnenlandse berichtgeving gaat over 20 verschillende rubrieken op een totaal van 64 mogelijke rubrieken. De binnenlandse berichtgeving is dus sterk geconcentreerd rond een welbepaald aantal items. Door deze sterke concentratie scoren bepaalde subcategorieën onverwacht laag: conjunctuurbeleid (negen vermeldingen), Europese politiek (negen vermeldingen), subsidiepolitiek (zes vermeldingen). Vrouwenemancipatie komt er wat beter van af maar vijftien vermeldingen op drie jaar is toch niet denderend.

Samenvattend beperkt de berichtgeving over de Belgische maatschappij zich tot twee grote categorieën namelijk binnenlandse en sociale politiek. Bovendien concentreert deze berichtgeving zich rond een beperkt aantal rubrieken. Het aldus gepresenteerde maatschappijbeeld is vrij constant over de beschouwde periode, conjuncturele effecten niet te na gesproken.

Naar de centrale vraagstelling toe is dit een vrij verontrustende vaststelling: het beeld en de duiding die de burger van de maatschappij ontvangen via de media is zeer selectief, zowel absoluut als qua intensiteit. Gegeven de functie van het bepalen van de maatschappelijke agenda, gaat het hier om een zeer beperkte agenda. In de mate dat de burger geïnformeerd wordt door de media, meer nog dat hij zich hierdoor een mening vormt, wordt hij over vele aspecten van onze samenleving in het ongewisse gelaten.

IV. Analyse van de buitenlandse onderwerpen

A. Analyse op basis van de categorie "staten"

In de berichtgeving van "BRT-Aktueel" krijgt het publiek een zeer dispropor-tioneel beeld van de wereld: één bepaald centrum komt uitvoerig aan bod en al wat daar buitenvalt moet al van uitzonderlijk belang zijn om in "BRT-Aktueel" te komen. Maar laat de cijfers eerst even spreken:

TABEL IV

Frequentieverdeling van de buitenlandse onderwerpen (staten) geaggregeerd naar continenten ^{16 17}

RUBRIEK	1989	1990	1991	Totaal
Europa	335,67	389,17	407,50	1132,33
	52,39	56,30	44,76	50,50
Afrika	77,17	105,75	146,33	329,25
	12,05	15,30	16,07	14,68
Midden Oosten	41,83	68,33	201,38	311,55
	6,53	9,89	22,12	13,89
Azië	83,00	43,00	53,33	179,33
	12,96	6,22	5,86	8,00
Oceanië	0,00	2,00	0,00	2,00
	0,00	0,29	0,00	0,09
Amerika	103,00	83,00	101,92	287,92
	16,08	12,01	11,19	12,84
Totaal	640,67	691,25	910,46	2242,38
	100,00	100,00	100,00	100,00

De burgers vernemen hoofdzakelijk nieuws over Europa : over de ganse periode valt 50,50% van de berichtgeving onder deze categorie. In 1990 zelfs 56,30%! In 1991 is er een opmerkelijke terugval naar 44,76%. Gecombineerd met de stijging van de berichtgeving over het Midden-Oosten kan dit wellicht toegeschreven worden aan de Golfoorlog. Dat doet geen afbreuk aan het feit dat zelfs op het "dieptepunt" Europa nog steeds tweemaal zoveel belangstelling krijgt als de tweede in de rangschikking, nl. het Midden-Oosten.

Afrika beslaat 14,68% van de wereld, althans volgens de berichtgeving van "BRT-Aktueel", Amerika 12,84%, Azië zonder het Midden-Oosten 8% en met het Midden-Oosten bijgerekend zelfs 21,89%. Bij uitsplitsing van Amerika naar Noord-, Centraal- en Zuid-Amerika worden de cijfers nog dramatischer : Noord-Amerika 6,66% (89 : 6,06%; 90 : 5,14%; 91 : 8,23%), Centraal-Amerika 3,16% (89 : 4,71; 90 : 3,76%; 91 : 1,62%) en Zuid-Amerika 3,02% (89 : 5,31%; 90 : 3,11%; 91 : 1,35%). Lees i.p.v. "Noord-Amerika" de "Verenigde Staten van Amerika" want Canada wordt niet één maal vermeld op die drie jaar.

Oceanië is een onbestaand continent in de berichtgeving : Slechts in 1990 krijgt Australië 1,5 vermelding en Nieuw-Zeeland 0,5. Voor de rest komt dit gebied niet aan bod.

Afrika lijkt nog een behoorlijke score te halen maar de realiteit achter de cijfers is anders. Liefst 55,10% van de staten in Afrika komen op deze drie jaar nooit aan bod. Of nog anders gesteld : Zaïre, Rwanda en Burundi, voor Belgen niet zo onbekende landen, nemen 52,6% van het Afrikaanse aandeel voor hun rekening. Een

(16) Cf. voetnoot 13.

(17) Om het effect van de Golfoorlog scherper te stellen wordt geopteerd om het Midden-Oosten apart te houden in de berekeningen.

laatste vergelijking: Zaïre, Zuid-Afrika en Rwanda (de drie meest vermelde Afrikaanse landen) halen een gecumuleerd percentage van 67,02%. De berichtgeving over Afrika is dus heel sterk beperkt tot een klein aantal landen. Soms noemt men Afrika het "verloren continent" in de context van de dramatische economische en politieke situatie aldaar. Misschien past het hier om Afrika als "vergeten continent" te bestempelen.

Toch worden de zaken iets scherper gesteld dan ze zijn want het kan zijn dat deze landen nog vermeld worden binnen het kader van de derde categorie 'internationale organisaties en landengroepen' (cf. infra). Bovendien is er de beperking van de methode, nl. het coderen op basis van titels.

TABEL V

Tien hoogst scorende staten in absolute frequenties ¹⁸

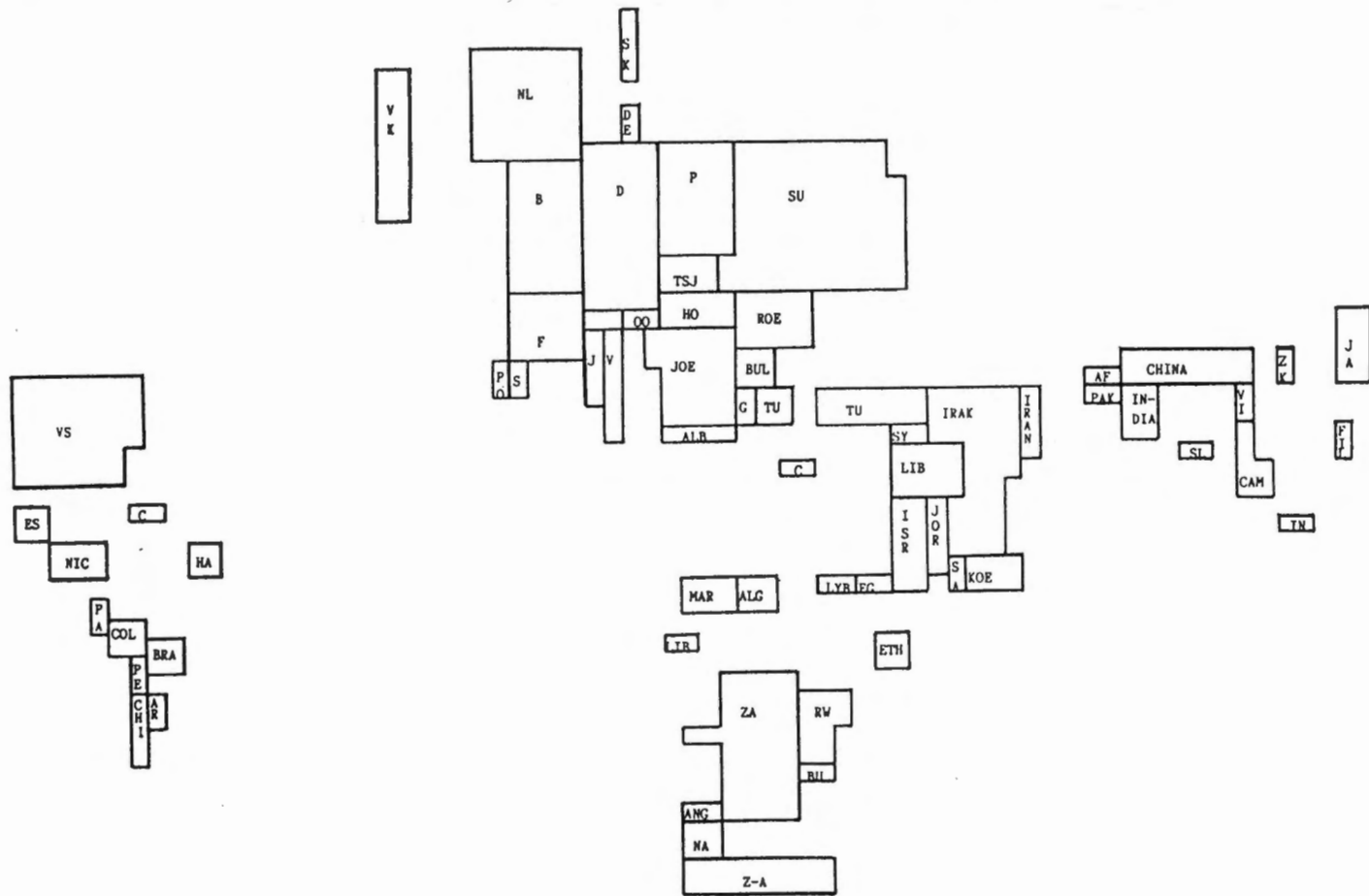
RUBRIEK	1989	1990	1991	Totaal
SOVJETUNIE	48,00	74,75	121,83	244,58
	1	1	1	1
USA	38,83	35,50	74,92	149,25
	5	3	4	2
NEDERLAND	43,67	51,50	42,00	137,17
	3	2	7	3
ZAIRE	26,17	21,50	79,00	126,67
	7	10	3	4
IRAK	2,00	25,50	87,28	114,78
	33	7	2	5
BELGIE	42,50	33,00	30,67	106,17
	4	4	8	6
POLEN	46,17	32,00	12,50	90,67
	2	6	17	7
JOEGOSLAVIE	6,50	9,00	51,33	66,83
	22	18	5	8
TURKIJE	5,00	11,08	43,75	59,83
	25	15	6	9
GROOT-BRITTANNIE	16,50	19,17	20,83	56,50
	11	12	13	10

De top tien lijkt vrij gevoelig voor "conjuncturele" schommelingen. Zo neemt de Sovjetunie stevast de eerste plaats in maar de frequentie stijgt van 48,00 in 1989 naar 121,83 in 1991, het jaar van de staatsgreep en het uiteenvallen van de Sovjetunie.

De Golfoorlog doet het aandeel van de Verenigde Staten stijgen (van 38,83 in 1989 naar 74,92 in 1991) en zorgt er tevens voor dat landen als Irak en Turkije in de top tien voorkomen.

(18) Cf. voetnoot 15.

Het wereldbeeld volgens drie jaargangen BRT-Aktueel

De categorie "België" staat zoals eerder gezegd voor het internationale optreden van België. De daling van 42,50 naar 30,67 hoeft hier niet noodzakelijk te betekenen dat België minder op het internationale forum voorkomt. Vermoedelijk zullen een aantal bijdragen onder een ruimere categorie geturfd zijn ten gevolge van de gehanteerde methode. De titels tijdens de Golfoorlog dienden meestal onder brede categorieën zoals UNO en Perzische Golf te worden gecodeerd.

Om te kunnen nagaan of de machtspositie van het desbetreffende land een rol speelt, wordt de score van de vijf belangrijkste staten berekend. Enerzijds wordt gesteund op de machtshierarchie van staten zoals vastgesteld in het onderzoek van Mieke Verminck.¹⁹ De Verenigde Staten, de Sovjetunie, China, Japan en India halen een score van 490,66 of 22% (vergeleken bij een machtsaandeel van 37,97%). Anderzijds kan men de score berekenen voor de vijf permanente leden van de Veiligheidsraad: 550,33 of 24,54%. De Sovjetunie en de Verenigde Staten komen samen voor 17,56% aan bod. De internationale machtspositie lijkt dus een rol te spelen aangezien het aandeel van een klein aantal landen toch vrij aanzienlijk is.

Ook hier wordt een concentratie van de berichtgeving vastgesteld. De eerste tien landen in de rangschikking beslaan 51,39% van de buitenlandse berichtgeving. 75% wordt bereikt na 23 landen op een totaal van 113 landen met een vermelding. 54 landen worden geen enkele maal vermeld (32,34% van alle landen ter wereld). Het zijn vooral Afrikaanse landen die in het oog springen in de restcategorie landen zonder vermelding. Canada is een opvallende afwezige: in Canada is het grondwettelijk akkoord van Meech Lake een belangrijk strijdpunt gedurende de ganse periode maar de luisteraar van BRT-Aktueel verneemt er niets over. Ook binnen Europa scoren een aantal landen zeer laag: Zwitserland (twee vermeldingen), Luxemburg (één vermelding), Ierland (een halve vermelding). Nochtans grijpen er in b.v. Ierland vrij belangrijke gebeurtenissen plaats in die periode: algemene verkiezingen, de verkiezing van Mary Robinson tot president, de gesprekken met Groot-Brittannië n.a.v. het initiatief van Brooke.

Samenvattend kan worden gesteld dat de wereldkaart die "BRT-Aktueel" presenteert niet de vertrouwde wereldkaart is. Bepaalde werelddelen verschrompelen terwijl andere uitermate veel aandacht krijgen. Vooral het eigen centrum, Europa en de Verenigde Staten, krijgt veel aandacht. Andere gebieden komen slechts in crisisperiodes aan bod. Deze vaststelling is natuurlijk te verwachten voor een nieuwsmagazine. Items worden geselecteerd op basis van hun actualiteitswaarde. Niettemin stemmen deze vaststellingen tot nadenken. Deze resultaten van een beschrijvende analyse bevestigen een aantal van Galtungs hypothesen. Periferielanden komen pas in de belangstelling naar aanleiding van buitengewone gebeurtenissen. Centrumlanden komen gemakkelijker aan bod. Het is niet alleen geografische nabijheid die een rol speelt. De structuur van de massamedia en met name de invloed van de persagenschappen, de internationale machtspositie van een land, de "speciale banden" die bepaalde landen hebben (b.v. ex-kolonies en hun vroegere kolonisatoren), beïnvloeden klaarblijkelijk de persoonlijke selectie van de journalist. Het zijn even zoveel factoren die een invloed kunnen hebben bij de vertekening van het wereldbeeld.

(19) Geciteerd in: W. DEWACHTER, *Verkiezingstechnologie en machtsmetingen*. Leuven, 1991, blz. 27.10.

Ter illustratie wordt hieronder een kaart getoond waarbij de oppervlakte proportioneel is met de behaalde score. Landen met extreem lage scores (minder dan vijf vermeldingen op drie jaar) worden niet voorgesteld.

B. Analyse van de categorieën "landengroepen en internationale organisaties" en "varia"

Hier moet natuurlijk rekening worden gehouden met het feit dat deze categorie in samenhang met de categorie "staten" moet worden gelezen (cf. methodebeschrijving). Ook hier eerst een samenvatting van de tien meest vermelde rubrieken.

TABEL VI

Tien hoogst scorende internationale organisaties en landengroepen in absolute frequenties

RUBRIEK	1989	1990	1991	Totaal
EG	61,33	54,50	71,67	187,50
NAVO	24,00	19,50	16,33	59,83
UNO	8,33	11,00	32,83	52,17
Perzische Golf	0,00	16,00	28,50	44,50
Palestijnen	7,50	6,00	16,03	29,53
Bewapening/Ontwapening	15,50	6,00	6,00	27,50
Europa	6,00	9,25	8,75	24,00
Oost-West-betrekkingen	11,50	8,00	3,00	22,50
Arabische Wereld	1,83	9,00	9,33	20,17
Derde Wereld	10,83	4,50	1,00	16,33

De Europese Gemeenschap torent hoog uit boven alle andere. Ook hier zijn er "conjuncturele" verschijnselen (Perzische Golf, Palestijnen, Oost-West). De UNO bekleedt de derde plaats maar bij de uitsplitsing naar de deelorganisaties blijkt dat deze nauwelijks of niet aan bod komen. Het zijn vooral de Algemene Vergadering en de Veiligheidsraad die aan bod komen. Ook het Internationaal Muntfonds (IMF) en de Wereldbank halen geen bijster hoge score: elk twee vermeldingen over drie jaar beschouwd.

TABEL VII

Frequentieverdeling van de voorkomende deelorganisaties van de UNO

	1989	1990	1991	totaal
UNICEF	0	2	2	4
FAO	1	0	1	2
WHO	0.5	1	0	1.5
UNESCO	0	0	1	1
ILO	1	0	0	1

Rest nog de categorie varia. Cultuur (47,00) en leefmilieu (46,50) scoren hier hoog. Door de Golfoorlog krijgen we ook meer bijdragen over massacommunicatie (7,00 in 1989; 3,00 in 1990; 19,00 in 1991): in deze periode wordt in ver-

schillende bijdragen aandacht besteedt aan de rol van de media in de oorlogsverslaggeving, de specifieke belemmeringen waarmee de pers toen te maken had, e.d.m.. In 1991 houden tien van de negentien bijdragen verband met de Golfoorlog. Krijgen verder nog meer dan 10 als score : wetenschap, volksgezondheid en kunst.

V. Besluit

Dit onderzoek is een ruwe analyse. Ruw omwille van de gehanteerde methode en de beperkingen die daaruit voortvloeien. Het is een eerste benadering van het onderwerp en dient verder te worden verfijnd.

De conclusies m.b.t. "BRT-Aktueel" die uit deze eerste benadering voortvloeien zijn vrij duidelijk :

1. Een overwicht van de buitenlandse berichtgeving ;
2. Binnen elke categorie spelen conjuncturele elementen doch de invloed hiervan lijkt groter in de buitenlandse berichtgeving dan in de binnenlandse ;
3. Zowel m.b.t. binnenlandse als tot buitenlandse onderwerpen treedt er een vrij sterke concentratie van de berichtgeving op : relatief weinig onderwerpen krijgen het leeuwedeel van de belangstelling ;
4. Het binnenlandse nieuws wordt voor een groot stuk gedomineerd door sociale en binnenlandse politiek ; en
5. Binnen het internationale nieuws krijgt men een vertekening van de wereldkaart : Europa, inclusief de vroegere Sovjetunie, en de Verenigde Staten domineren de berichtgeving. Andere landen zijn perifeer. Bovendien krijgen deze perifere landen pas aandacht in tijden van crises.

Dan rijst de vraag naar de selectiemechanismen die zo'n vertekend maatschappijbeeld geven. Want het kan toch niet zijn dat in de categorieën die nauwelijks aan bod komen er helemaal geen actualiteitswaarde zit. Een paar selectiemechanismen werden hiervoor reeds gesuggereerd : de geografische nabijheid, de structuur van de massamedia, de rol van persagenschappen, de internationale positie van een land, de selectie van de journalist. Deze lijst heeft niet de pretentie volledig te willen zijn. En evenmin heeft dit onderzoek de pretentie pasklare antwoorden te bieden. Het betreft hier per slot van rekening uitsluitend een beschrijvende analyse op basis van titels. Toch lijken een aantal van de hypotheses van Galtung en Ruge bevestigd.

De belangrijkste conclusie is dat de problematiek van de objectiviteit van een duidingsmagazine als "BRT-Aktueel" en van de media in het algemeen hier nogmaals scherp naar voor komt. De burger krijgt allerminst een evenwichtig en objectief maatschappij- en wereldbeeld. Op internationaal vlak voedt dit o.m. de discussie over de Nieuwe Internationale Informatieorde die in de UNESCO al decennia lang wordt gevoerd.²⁰ De vaststellingen op binnenlands vlak leiden naar de discussie over de rol van de media in een democratische samenleving.

(20) Zie voor een overzicht b.v. C.J. HAMELINK, B. PAVLIC, *Le nouvel ordre économique international : économie et communication. Etudes et documents d'information*, 1985, 98, pp. 1-86.

Summary: The policy agenda and the world image offered by Flemish media

Given the two important functions of the media, offering a world image and setting the public agenda, the main question in this article is: "What is the image of society offered by the media?" For that purpose three years of the radio programme "BRT-Aktueel" are analyzed on the basis of a printed index. A distinction is made between home news, news on states, news on groups of countries and international organizations. The main conclusions are:

- 1. Most of the coverage concerns foreign issues;*
- 2. Within each category there is a clear influence of temporary events. This influence seems more important for foreign topics;*
- 3. The news coverage is strongly concentrated on a relatively small number of issues. This conclusion applies on all categories;*
- 4. Social and domestic policy dominate the home news;*
- 5. The coverage of international issues deals mostly with Europe, then with the USSR, and the United States. Other countries are part of the periphery and get attention when a major crisis occurs.*

The question rises which factors determinate the selection of issues. Within the limits of this research a few factors can be mentioned: geographical proximity, the structure of the media, the role of press agencies, the international status of a country, the selection by the journalist. It is quite clear that this problem of objectivity of the media is a major problem which is linked to the role of the media in a democratic society.